

mahara ki te aroaro o tenei Komiti me te huarahi hei haerenga mo tetahi ture hei whakarite i te hiahia o nga iwi Maori o tona takiwa. Ko te inoi nui o roto i nga pitihana—ko te kati rawa atu i te hoko i nga whenua Maori. I tautoko a Henare Kaihau i aua pitihana, kua rongu ake hoki ahau kei te whakaae a Hone Heke ki te take nui o taua pitihana, kia katia te hoko i nga whenua Maori. Kua whakaatu hoki ia i nga huarahi e taea ai nga hiahia o nga Pakeha te whakatutuki mo te ratou hiahia ki te whenua Maori. Na kua mohio tatou ki nga mahara o nga mema Maori e rua—te mema mo te Tai Hauauru me te mema mo te Tai Tokerau. Na, kei te hiahia te Komiti kia mohio ki nga mahara o Wi Pere, o te mema mo te Tai Rawhiti. I muri o tena, ko te mahi ma te Komiti, he whakapapa, he whakariterite haere, i aua whakaaturanga mahara e toru a nga mema mo nga iwi Maori. Koia nei, ki au nei, te mahi i noho huihui ai tatou.

Honore Timi Kara: Ki taku nei whakaaro he mea pai me korero mai e ia mema Maori o ia takiwa o te Motu nei ona whakaaro mo te take e takoto nei i te aroaro o te Komiti. Kaore he tikanga e tino roa ai a ratou korero, engari me poto, me marama, ta ratou whakapuaki mai i o ratou whakaaro mo runga i ta ia tangata o ratou i mahara ai hei aronga tika mo te ture hei mahi ma tatou; a kia mutu tera, ki te kite etahi o tatou he mea tika kia patai ia mo runga i etahi mea e puta ake ana i roto i nga korero a ia mema Maori, ara, mo nga korero a ia mema Maori e tau-patupatu ana te ahua i nga korero a tetahi o ratou, hei reira me tuku ma tatou, ma nga mema Pakeha o tenei Komiti, e patai a tatou patai i kite ai hei whakamarama i nga wahi o a ratou korero e tau-patupatu ana te ahua. Ina hoki, hei taura, e hiahia ana ahau ki te patai atu i etahi patai ruarua nei ki a Hone Heke.

Te Tiamana: E pai ana.

1. *Honore Timi Kara*: Tuatahi, ka patai atu au ki a ia, mehemea ranei e tino tuturu ana tana kupu, ara, me mutu rawa atu te hoko whenua Maori?

Hone Heke: E penei ana taku kupu: Ko taku hiahia nui kia tino whakakorea atu nga here i te hoko e mau nei i runga i nga whenua Maori, a me tuku atu ki nga Maori ano te mana tiaki te mana hoko, ki a ratou te tikanga, engari kua o ratou mana ake e whakaitia e te ture. E mohio ana ano ahau he mea tino uaua tenei te whakaae mai, a tena pea e kore rawa e whakaaetia; na reira me nanao atu au i nga painga ririki e whakaaria mai nei, a me whakaae atu au kia whakamutua rawatia te hoko i nga whenua Maori.

2. *Honore Timi Kara*: Kaati, e penei ana taku whakarongo atu ki o korero, e pai ana koe i naianei ki te tautoko i tetahi Pire e tino whakamutu ana i te hoko whenua Maori, ahakoa ma te Karauna e hoko ma te Pakeha noa ranei?

Hone Heke: E rua nga aronga ture e pai ana ahau ki te tautoko, te tuatahi, ko taku i ki ake ra koi ra te mea pai ki au, ara, me whakakore atu nga here e mau nei i runga i nga whenua Maori, kia hoki atu ano ki te Maori tana mana a me tuku nga Maori kia hoko, kia pupuru, kia reti kia kua ranei—hei tana e pai ai. Na, i te mea kua kite nei au i naianei e kore tera e homai ki au, kaati, ka akina atu e au ko tetahi aronga ture, ara, ko nga hoko a te Karauna me whakamutu. Ko ia tena taku whakaaro tuturu i naianei, ka mau taku ki tena.

3. *Honore Timi Kara*: Kaati, i te mea kua ki koe i naianei, ka tautoko koe i tetahi Pire e whakamutu ana i te hoko whenua Maori ki te Karauna ki te Pakeha noa ranei, tena, e pai ana ranei koe kia kapea etahi Maori ki waho i taua tikanga, ara, nga Maori e hiahia ana ki te wawahi i o ratou whenua ki ia tangata ki ia tangata i runga i a ratou huarahi e pai ai?

Hone Heke: Ae; i te mea hoki, ki toku whakaaro he whakangawaritanga mai tena mo taku whakahoki ki to patai tuatahi ra, engari ka mau tonu taku ki aku i korero ake nei.

4. *Honore Timi Kara*: Kaati, e penei ana taku whakarongo atu ki to korero: i a koe e ki ake nei me whakamutu te hoko whenua Maori, e penei ana pea te tikanga o taua kupu au, ko nga hoko e whakamutu ko nga hoko mo nga whenua Maori kaore nei ano i whakawakia i mohiotia ranei nga tangata nona te whenua, a kaore nei ano i whakataua ki etahi tangata tokomaha, i raro i tetahi tiwhikete i tetahi atu taitara ranei?

Hone Heke: I au e mea atu nei tera ahau e tautoko i tetahi Pire e whakamutu ana i te hoko whenua Maori ki te Karauna ki te Pakeha noa ranei, e penei ana te tikanga o taku korero, ae, tera ahau e tautoko i tetahi Pire pera te ahua e pa ana ki nga ahua whenua katoa e whakaarohia ana kia whakaurua ki roto ki te Pire e mea nei te Kawanatanga ki te kokiri ki te Whare hei whakatutuki i nga take e takoto nei i te aroaro o te Komiti.

5. *Honore Timi Kara*: Engari, i runga i taku whakarongo atu ki o kupu e korero nei, e mea ana koe me tuwhera ano he huarahi e taea ai te roherohe o te whenua, ara, mehemea he poraka whenua kua tau ki etahi tangata toko-ouou nei, a e marama ana ka pai ake ta ratou whakahaere i to ratou whenua i ta te Poari whakahaere, a ki te mea taua hunga nona te whenua kia tukuna atu ma ratou ano e whakahaere to ratou whenua, ara, kua e hoatu ma te Poari e whakahaere, e penei ana koia koe me whakaae atu ta ratou tono? He mea tika koia tera ki tau?

Hone Heke: Ae, e pena ana taku titiro; engari kaore e penei rawa ana taku me matua tuku atu te mana whakahaere o te whenua ki te Poari, a muri iho me haere atu nga Maori ki te Poari tono ai katahi ka hoatu te whenua o aua Maori ma ratou ano e whakahaere.

6. *Honore Timi Kara*: E pai ana. E ki ana koe me whakamutu te hoko whenua Maori, ahakoa riro ma te Karauna e hoko ma te Pakeha noa ranei. Na, ki te oti tena, e pehea ana to kupu ki te aronga Pire e mea nei me whakatu tetahi Poari, tetahi Kaunihera Maori ranei, tetahi atu ropu ranei pera te ahua, a me tuku atu ma ratou e whakahaere nga whenua e korerotia nei?

Hone Heke: Ae, e whakaae ana ahau, notemea ko te hiahia kua whakaaturia me tu he Poari, tetahi atu ropu ranei pera te ahua. Engari ki taku mahara heoi anake pea te mea e kore rawa e riterite o taua whakaaro, tae atu pea ki etahi hoki o aku hoa mema o te Komiti nei, ko te mana whakahaere e meatia ana kia tukuna ki te Poari.

7. *Honore Timi Kara*: A tena, haunga ia nga mana whakahaere e meatia nei kia tau ki te Poari, waiho ake tera i naianei, mehemea ka whakaturia he Poari hei whakahaere i nga whenua